

Piotr Kot

"Studia z Ewangelii Janowej",
Mirosław S. Wróbel, Tarnów 2010 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 80/3, 207-210

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kość w publikacjach wydawanych na zachodzie Europy!) najważniejsze publikacje w języku polskim, oraz *Indeks* (s. 379--389) i *Glosariusz* (s. 391-400).

Tej książki reklamować ani zachwalać nie trzeba, natomiast trzeba ją przeczytać i uczynić stałym towarzyszem własnych dociekań biblijnych. Potwierdza ona w całej rozciągłości sugestię, że wiek XXI będzie dla biblistyki stuleciem dominacji problematyki hermeneutycznej. Od jej rozwijania, poprawności i zastosowania zależy w dużej mierze to, czy „wiosna biblijna”, jaka nastąpiła w Kościele katolickim po Vaticanum II, przejdzie w „lato biblijne”, z nadzieją, że dwie pozostałe pory roku nie staną się udziałem Biblii i biblistyki. Rozprawa P. S. Williamsona ukazała się w cenionej serii „Subsidia Biblica”, wydawanej przez Papieski Instytut Biblijny. To doskonała rekomendacja dla niej, widać bowiem, że jej lekturę zaleca się studentom renomowanej uczelni kształcącej przyszłych specjalistów w zakresie wykładania i objaśniania Pisma Świętego. Najważniejszy pożytek z tej książki polega na tym, że pozwala ona uchwycić i lepiej pojąć to, co odróżnia katolicką interpretację Biblii od wszystkich innych jej lektur i objaśnień, jakie mnożą się w naszych czasach wywołując nieporozumienia i zamęt. Zdarza się, że bywają przenoszone na grunt katolicki, co jeszcze bardziej wzmacnia dezorientację, a nawet zniechęca do studiowania Biblii. Najlepsze zakończenie recenzji stanowią więc słowa, którymi kard. A. Vanhoye zakończył swój wstęp: „Należy mieć nadzieję, że wielu ludzi przeczyta te prace i odniesie z niej korzyści intelektualne i duchowe”.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Mirosław S. WRÓBEL, *Studia z Ewangelii Janowej*, W Kręgu Słowa 5, Biblos, Tarnów 2010, ss. 290.

Po publikacji wielkich monografii *Antyjudaizm a Ewangelia według św. Jana* (Wydawnictwo KUL, Lublin 2005) oraz *Synagoga a rodzący się Kościół. Studium egzegetyczno-teologiczne Czwartej Ewangelii (J 9,22; 12,42; 16,2)* (Instytut Teologii Biblijnej „Verbum”, Kielce 2002), a zwłaszcza po prestiżowym wydaniu książki *Who are the Father and his Children in Jn 8:44? A Literary, Historical and Theological Analysis of Jn 8:44 and its Context* (J. Gabalda et Cie Éditeurs, Paris 2005), ks. dr hab. Mirosław S. W r ó b e l (prof. KUL), prowadzący od wielu lat pasjonujące badania egzegetyczne dzieła Janowego, oparte przede wszystkim na krytycznym podejściu do tekstów fiinalnych odczytywanych w świetle uwarunkowań socio-religijnych, jak również w szerokim kontekście literatury międzytestamentalnej oraz kultury starożyt-

nej, zaprezentował środowisku biblijnemu w Polsce pozycję *Studia z Ewangelii Janowej*. Książka oprócz zasadniczego korpusu, w skład którego wchodzi dwadzieścia tematycznych artykułów (s. 19-221), obejmuje wykaz skrótów (s. 11-13), bibliografię (s. 223-257) oraz dwa indeksy: autorów (s. 259-271) i odniesień do Ewangelii św. Jana (s. 273-290).

Badania nad Ewangelią według św. Jana obrały w ostatnich latach nowy kierunek za sprawą rozwoju i zainteresowania w egzegezie biblijnej tzw. metodami synchronicznymi, a wśród nich metodą analizy narracji (na polu biblistyki polskiej trzeba przywołać nazwiska trzech uczonych, którzy wydatnie przyczynili się do propagowania badań tą metodą: H. Witczyk, W. Pikor oraz J. Kręciđło). Metoda narratywna traktuje tekst jako swoiste *universum* – świat zamknięty w sobie, poza który nie trzeba wykraczać, by odkryć jego sens. By go poznać, nie trzeba zajmować się środowiskiem, w którym dokument powstawał (*Sitz im Leben*), ani procesem jego przekazu od momentu zaistnienia faktu, aż do redakcji finalnej (*Redaktionsgeschichte*), wystarczy jedynie dotrzeć do wszystkich sposobów ekspresji, za pomocą których autor pragnie komunikować się z odbiorcą. Metoda analizy narracji pozwala odczytać przesłanie najmniejszych elementów wyselekcjonowanej jednostki w ramach jej wewnętrznej spójności, natomiast w pewien sposób ogranicza dostęp do uwarunkowań historycznych wydarzenia, które bardzo często są „drugim narratorem” przekazującym odbiorcy pogłębiony sens zaistniałych i opisanych faktów.

W książce *Studia z Ewangelii Janowej* M. S. Wróbel postarał się zharmonizować oba sposoby podejścia do tekstu natchnionego: zmierzyć się z zagadnieniami natury literackiej i historycznej (*diachronia*) bez „rozrywania” tekstu na niezliczone jednostki (co stanowi częsty zarzut dla metody historyczno-krytycznej), przy jednoczesnym potraktowaniu Ewangelii jako spójnej narracji (*synchronia*), za pomocą której autor natchniony pragnął skomunikować się z odbiorcą niezależnie od czasu i miejsca (warto zauważyć istotny element narracyjny, który zastosował M. S. Wróbel: tytuły poszczególnych paragrafów są zapisane w formie pytań, jakie rodzą się w sercu i umyśle czytelnika Ewangelii Jana). Powyższy zamiar autor książki realizuje przez odpowiednie „nachylenie teologiczne” poszczególnych rozdziałów. Przy głębszej lekturze można bowiem zauważyć, że mają one podwójny charakter: rozdz. I-XII wykazują „nachylenie” historyczno-krytyczne z ciągłym otwarciem na aspekty narratywne (czego najlepszym dowodem jest rozdz. IX pt. *Jaka jest funkcja „Żydów” w ujęciu narratywnym?*; s. 85-91); natomiast rozdz. XIII-XX są wprowadzeniem w najgłębsze zagadnienia teologii św. Jana. M. S. Wróbel prowadzi czytelnika do bardzo głębokich warstw przesłania czwartej Ewangelii, do których dociera dzięki rzetelnie przeprowadzonej analizie egzegetycznej uwzględniającej z jednej stro-

ny fakt, że tekst Ewangelii Jana stanowi całościową jednostkę narracyjną (zastosowanie metody analizy narracji), przy jednoczesnej świadomości bogactwa aspektów teologicznych, które odsłania przed badaczem analiza historyczno-krytyczna.

W pierwszej części książki (rozdz. I-XII) do zasadniczych wątków tematycznych poruszonych przez autora należą najistotniejsze zagadnienia z zakresu krytyki tekstu (wartość tzw. tekstu zachodniego dla badań egzegetycznych), *Sitz im Leben* (pierwotny język Ewangelii Jana, kontekst socjo-religijny: wpływ Samarytan i środowiska związanego z Qumran na treść pisma; charakterystyka „Żydów”) oraz elementy historii redakcji istotne dla podejmowanych zagadnień. Lektura tych rozdziałów od razu nasuwa wniosek, że M. S. Wróbel jest wybitnym znawcą dzieła Janowego. Świadczy o tym nie tylko trafność wyprowadzanych konkluzji, ale również swoboda językowa, z jaką autor porusza się w skomplikowanych przestrzeniach literacko-historycznych, oraz niebywale bogaty i rzetelny aparat krytyczny dołączony do każdego z rozdziałów. Oczywiście praca ma charakter poszukiwawczy. Dzięki temu czytelnicy mogą z łatwością odnaleźć wątki, które domagają się dalszego pogłębienia i dyskusji. Jednym z nich jest – jak sądzę – często występujące wyrażenie „Jezus Janowy” (zob. s. 74, 75, 83, 194), które każdemu, kto choć trochę zna historię egzegezy biblijnej, nasuwa skojarzenie z poglądami R. Bultmanna czy G. Vermesa na temat „historyczności Jezusa z Nazaretu” oraz „autentyczności przekazów ewangelicznych”. Na szczęście autor książki nie nadużywa powyższego sformułowania i umieszcza je najczęściej w kontekście problemu tożsamości Żydów, z którymi w Janowej narracji Jezus wielokrotnie polemizuje. Z pewnością istotnym walorem badań egzegetycznych autora książki jest próba identyfikacji tej grupy adwersarzy Jezusa podjęta na bazie analizy wszystkich płaszczyzn historyczno-literackich: geograficznej, historycznej, socjologicznej, religijnej, symbolicznej i narratywnej (s. 59-64).

Druga część książki (rozdz. XIII-XX) stanowi wprowadzenie w najgłębsze pokłady teologii Janowej. Autor prezentuje w niej to, co wybitny znawca Ewangelii św. Jana, jakim jest R. Brown, określa mianem „teologii wyższej”, a więc zagadnienia z zakresu trynitologii. Ta część jest nie tylko zaproszeniem do intelektualnej wędrówki w głąb tajemnicy Trójcy Świętej, ale stanowi wezwanie do odpowiedzi na poznanie Boga (autor odwołuje się do terminów biblijnych *jada* i *ginosko*; zob. s. 163-164, 188) na płaszczyźnie wiary, która w Ewangelii Jana ma dynamiczny charakter i konkretyzuje się w egzystencjalnej odpowiedzi na usłyszane orędzie lub przeżyte doświadczenie (s. 181, 191, 214). Warto przy tym zauważyć, że występujące w książce powtórzenia (będące wynikiem odrębności każdego z rozdziałów), wpisują się w pewien sposób

w styl Janowy, który wielu egzegetów określa mianem „spiralnego”. Jest on dobrze widoczny w Ewangelii oraz Pierwszym Liście Jana i charakteryzuje się powtarzaniem tych samych wątków teologicznych w następujących po sobie częściach struktury.

Książka M. S. Wróbla *Studia z Ewangelii Janowej* nie tylko znacząco dopełnia wcześniejszą pracę badawczą tegoż autora nad dziełem Janowym, ale dodatkowo poszerza zakres studiów związanych z Ewangelią św. Jana, które na gruncie biblistyki polskiej wyznaczają publikacje L. Stachowiaka, S. Gądeckiego, J. Kudasiewicza, H. Witczyka, S. Mędali, A. Paciorka oraz J. Kręcidły. Jej wysokich walorów naukowych nie obniża nawet niedostateczna precyzja edytorów serii (zwłaszcza błędy niezależne od autora, a wprowadzone przez edytora przy dzieleniu wyrazów greckich), jak również drobne uchybienia w translacji imion starożytnych pisarzy chrześcijańskich (zachowanie brzmień anglojęzycznych). W dobie ożywionego zainteresowania Pismem Świętym w wielu środowiskach chrześcijańskich dzieło M. S. Wróbla stanowi bardzo dobrą pomoc do pogłębionego studium literacko-teologicznego Ewangelii św. Jana.

ks. Piotr Kot, Rzym

Gaetano DI PALMA (red.), *Deum et animam scire cupio. Agostino alla ricerca del vero su Dio e l'uomo*, Napoli 2010, ss. 270.

Książka stanowi pokłosie dwóch serii wykładów neapolitańskich (z 15 stycznia 2008 r. i 14 stycznia 2009 r.) dotyczących nauczania św. Augustyna o Bogu i człowieku (a konkretnie o ludzkiej duszy). Redaktor opracowania, biblista Gaetano d i P a l m a (Pontificia Facoltà Teologica dell'Italia Meridionale), nawiązał w tytule do największego życzenia biskupa Hippony odzwierciedlonego w *Soliloquia*: „Oto modliłem się do Boga. Co chcesz zatem poznać? To wszystko, o co się modliłem. Streść krótko swoje życzenia. Chcę poznać Boga i duszę. Czy nic więcej? Nic zgoła” (księga I, II-7). Część I omawianej pozycji poświęcona jest problemowi religii prawdziwej, obejmuje sześć tekstów, a część II – poświęcona zagadnieniu duszy – cztery teksty.

W ramach wprowadzenia we właściwą problematykę Vittorino G r o s s i prezentuje dwa nowe elementy w religii chrześcijańskiej IV i V w. Zauważa, że w miejsce dawnej deklaracji państwowej o *religio licita* pojawia się wolność sumienia poszczególnych obywateli, a państwo nie wywiera już bezpośredniego wpływu na kwestie doktrynalne, aczkolwiek uwzględnia wskazówki Kościoła w swoich procesach legislacyjnych (s. 14-15). Również dwa inne teksty mają